

molóhoz szerintük kell egy fejezet a szekciók működéséről, példa erre a Műszaki Szekció web 2.0-s konferenciája, ahol elhatározták az ifjúsági csoport létrehozását, amiből később a FITT kinőtt. Javasolta, hogy a titkárság folyamatos működésének biztosítása érdekében az egyesület pályázzon a Miniszterelnöki Hivatalhoz adminisztrációs munkavégzésre.

Bakos Klára reagált a hozzászólásra, a jövőben hozzá lehet csatolni a beszámolóhoz a szervezetek létszámát, de egyébként a honlapról is le lehet tölteni azt. A beszámolóban nem tartaná jónak a szervezetek programjainak ismertetését, igyekszik azonban a tendenciákat belefoglalni.

Az ellenőrző bizottság beszámolóját is megkapták írásban a küldöttek, így harmadik napirendi pontként *Biczák Péter*, az ellenőrző bizottsági elnök szóbeli kiegészítése hangzott el. Biczák Péter kiemelte, hogy az MKE elnöksége az alapszabálynak megfelelően működött, a tanács informálta az elnökség munkájáról a tagságot, a honlap fontos, informatív, tartalmában gazdag, a főtítkárs az elnökség döntéseit határozatok tárában foglalja össze, mely áttekinthető, megtekinthető, a tagdíjrendszerrel elégedettek a tagok. Az egyesület képviselőiben kiemelt partner az Oktatási és Kulturális Minisztérium. Jó a kapcsolat az Informatikai és Könyvtári Szövetséggel, a Gazdasági Minisztériummal, az Országos Idegennyelvű Könyvtárral. Az ellenőrző bizottság ellenőrizte a gazdálkodással kapcsolatos dokumentumokat, és mindent rendben talált. A pályázati elszámolásoknak pontos, precíz a könyvelése, külön kiemelte *Wimmer Éva* nagy szaktudással, hatékonyan végzett munkáját. A titkárságon az adminisztráció rendben van, a levelek, jegyzőkönyvek visszakereshetők. A munkaterv készítése is rendben volt. *Horváth Sándor Domonkos* elkészítette az MKE iratkezelési és pénzügyi szabályzatát. A végén összefoglalta, hogy az MKE elnöksége a munkát szabályszerűen, alapszabály szerint végezte, és az ellenőrző bizottság a beszámolót elfogadásra javasolja.

Kiss Gábor levezető elnök a kötelező formák betartásával megkérdezte, hogy elfogadja-e a közgyűlés a közhasznúsági jelentést, a gazdasági mérleget és az ellenőrző bizottsági beszámolót. Megállapította, hogy a jelen lévők mindhárom ellenszavazat és tartózkodás

nélkül elfogadták. Bakos Klára elnök megköszönte az elnökség, a tanács, a szervezetek és a tagok munkáját, az egyesület partnereinek az együttműködést.

Az egyebek napirendi pontban Bakos Klára a 2009-es pályázatokról szólt. A Miniszterelnöki Hivatalhoz a *NETre kész* és a digitális műveltség elsajátítása, a Nemzeti Kulturális Alaphoz a vándorgyűlés és a roma fiatalok támogatása témájában adtak be pályázatokat. Sikeres volt az MKE könyvfesztiváli rendezvénye, a Könyvtáros Klub is. *Dávid Boglárka* elnökségi tag a július 9. és 11. között Debrecenben rendezendő vándorgyűléssel kapcsolatban szólalt fel. *Guszmáné Nagy Ágnes*, a tanács elnöke a Fitz-díj előkészítő munkáját ismertette. A javaslattevő szervezetek (a társadalomtudományi, a gyermekkönyvtári, a Pest megyei és a Tolna megyei szervezet) egy-egy tagja mellett a tanács elnöke választja ki azt a húsz könyvet, amelyet közléstessnek a honlapon. Kéri, hogy a küldöttek segítsék a bizottság munkáját, szavazzanak a legjobbnak tartott könyvekre. *Balogh Margit* a Műszaki Szekció június 18-ai rendezvényére hívta fel a figyelmet. ■

Csontos János (1846–1918)

Emlékezés és kamarakiállítás
az Országos Széchényi Könyvtárban

♦ Pákozdi Éva Szilvia – Szőnyi Éva

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) Bibliográfiai Szekciója által az elmúlt években indított *Emlékezzünk jeles elődeinkre* című tematikus előadásorozat részeként 2009. február 6-án Csontos János-émlékezésre került sor az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) hatodik emeleti dísztermében. *Nagy Anikó*, az MKE főtítkára a rendezvény moderátoraként felidézte a Bibliográfiai Szekció emlékező sorozatának indulását, amely éppen tizenöt éve történt, 1994 januárjában, az Apponyi Sándor-émlékezés megtartásával. Majd 1995-ben Petrik Géza ünneplésére került sor, születésének százötvenedik évfordulóján. 1997 februárjában az OSZK, az MKE és a Könyvtárosok Sallai István Társasága tartotta meg az Országos Széchényi Könyvtár akkor húsz éve el-

hunyt főigazgató-helyettese, Sebestyén Géza emléke előtt tisztelgő, Sallai–Sebestyén tudományos ülészakot. Szentmihályi Jánosra, a sziporkázó és szellemes tanárra, a nemzeti bibliográfia egyik nagy alakjára legutóbb ta-

Zsupán Edina

valy, születésének századik évfordulóján emlékezett a szekció. Ezt megelőzően azonban, már tíz évvel ezelőtt, 1998-ban is rendeztek egy nagyon színvonalas és bensőséges emlékülést, ahol Szentmihályi professzor özvegye és családjának

néhány tagja is jelen volt. Az előadások szövege és a gondosan összeállított Szentmihályi-bibliográfia emlékkötet formájában az OSZK *Nemzeti Téka* sorozatában jelent meg, a Petrik-emlékkötet *Az Országos Széchényi Könyvtár füzetei* sorozat tagjaként látott napvilágot. Csűry Istvánra, a Bibliográfiai Szekció, pontosabban az akkor még Bibliográfiai Bizottság megalapítójára saját könyvtárában, Debrecenben emlékeztek a bibliográfusok, születésének nyolcvanadik évfordulóján. Az ott elhangzott előadások is megjelentek önálló kötetben. A Nemzeti Könyvtár Hírlaptárának megalapítójáról, Szinnyi Józsefről is ünnepélyes keretek között emlékeztek meg. „Most pedig az ő egyik kortársával, Csontos János corvina-kutatóval folytatjuk a sort” – e szavakkal kérte fel Nagy Anikó az Országos Széchényi Könyvtár vezetésének képviselőjét a rendezvény megnyitására.

Boka László, az OSZK tudományos igazgatója kifejezte örömét azon kezdeményezést illetően, miszerint a Kézirattár első öre és tudósa, Csontos János emlékének, munkásságának szentelt ülészak és egy kapcsolódó kamarakiállítás megnyitására kerülhetett sor. „A Nemzeti Múzeum Széchényi Országos Könyvtára kéziratári örök emlékére, egy olyan ember emlékére, akinek minden tudósi eredménye és esetleges vezetői gyöngéi ellenére – meglehetősen elfeledettsége mellett – egy ennél is nagyobb törlesztenivalóval tartozik az utókor, nevesül egy olyasfajta igazságszolgáltatással, mely a kilencven évvel ezelőtt elhunyt Csontos életében nem adatott meg, s melyet joggal nevezett *Szőnyi Éva* egy évszázaddal később »szükségzerű perújrafelvételnek«” –

idézte Boka László az OSZK Évkönyv 1996-os kötetébe készült tanulmányt.¹

Hogy ma nem a vádak alaptalanságáról, olykor egyenesen képtelenségéről kell beszélnünk, vagyis nem kell Csontosit egy képzeletbeli perben védelmünkbe vennünk, azt igazolta már Pálvölgyi Endre 1964-es tanulmánya is.² Mindazonáltal munkásságának elévülhetetlen tudományos eredményei nem hangsúlyozhatók elégszer, főként nem akkor, ha bibliográfiáról, corvina-kutatásról, kéziratárunk gyűjteményeinek megalapozásáról, vagy egyszerűen OSZK-történetről esik szó.

Az emlékülés valójában egy tavaly őszi tervezett rendezvény volt. (Tavaly októberben a nemzeti könyvtár zsúfolt rendezvényprogramja, egy sikeres reneszánsz év, a Nyugat és a Holnap centenáriuma, illetve a Biblia éve rendezvénysorozat miatt tolódott el ez az emlékülés.) Az eredeti, október végi dátum a megemlékezésre kétszeresen is indokolt lett volna, hiszen a Sáros megyei Eperjesen 1846. október 26-án, Kost János néven született Csontos majdhogynem születése napján, pontosabban egy nap híján születése 72. évfordulóján hunyt el.

A fiatal Csontos legfőbb patrónusa Fraknói Vilmos volt, ő irányította a tehetséges kutatót, akinek – miután Fraknói elnyerte a nagyváradi címzetes püspöki rangot – átadta a *Magyar Könyvszemle* szerkesztését is, s aki 1892 után is hosszú évtizedekig buzdította kutatásainak folytatására, rendszerezésére és kéziratának kiadására. Mellette Pulszky Ferenc számított Csontos fő pártfogójának, aki megkülönböztetett figyelemmel kísérte tanulmányait, felfedezéseit, s egyengette útját a múzeum falain belül és az akadémiai életben. Csontosit elhivatottsága a régi könyvek, kéziratok s általában a múzeum ügye iránt a bibliográfiának mint tudományagnak a XIX. századi Magyarországon s Európában is az egyik elsőrangú művelőjévé avatta. A bibliográfia fogalmát persze Csontos nem a mai értelemben használta, inkább általános könyvismeretet, könyvtudományt értett alatta, elsősorban a kéziratok és a kódexek vonatkozásában. De ide számí-

Boka László

totta a különböző könyvleírások, lajstromok közreadását is, aminek fóruma és egyben a fiatal Csontos müködésének egyik legsikeresebb színtere a *Magyar Könyvszemle*, Európa egyik legelső könyvészeti folyóirata lett.

Csontos fiatalon, 1874-ben került a könyvtárba, ahol 1875-től a Kézirattár vezetője lett. (Kevesen számolnak utána, de ekkor mindössze 29 esztendő volt!) 1879-től a *Magyar Könyvszemle* szerkesztője. (33 évesen!) Négy esztendővel később, 1883-tól pedig már az MTA levelező tagja. Helyénvaló tehát, ha üstökösként felívelő pályáról beszélünk. A kéziratár élén eltöltött mintegy 18 esztendő után ezt a felfelé ívelő pályát törte derékba az a méltatlan eljárás, melynek végén 1893. január 26-án fegyelmi úton elbocsátották, a kéziratári hiányok és a kéziratok vásárlásával kapcsolatos visszaélések vádja miatt. (Bár 1913-ban megkerültek az ellopott kéziratok, Csontosit nem rehabilitálták. 1916-ig – nyugdíjazásáig – a Budapest-vidéki tankerületi főigazgatóság tollnokaként dolgozott, s az Akadémia könyvtárában végezte kutatói tevékenységét, mintegy menedéket találva, ha már az általa alapított gyűjteménybe be sem engedték...)

Rozsondai Marianne és Szónyi Éva

Hetvenéves koráig aktívan dolgozott, mint írta, „sebzetten, de nem halottan”. Mindvégig könyv- és könyvtártörténettel, elsősorban a Corvin-kódexek kutatásával foglalkozott. A Kézirattár gazdag állományának igen jelentős részét még Csontos vezetése alatt gyarapította. Neki sikerült a Bibliotheca Corviniana maradványainak nyomára lelni, s kitartó kutatásai során a Nemzeti Múzeumnak azokat visszaszerezni.

Kiterjedt és igen alapos kutatómunka eredményeképp a zágrábi érseki és egyetemi könyvtárak kéziratairól éppúgy innovatív és összegző

tanulmányban számolt be, mint a bécsi Császári Udvari Levéltár hazai vonatkozású kéziratairól, de ő közölt például a Sárospataki Református Collegium Könyvtárának kéziratairól is elsőként átfogó tanulmányt. S bizonyára az is ismeretes, hogy az *Adatok a Nemzeti Múzeum Könyvtárának történetéhez* című, az OSZK történetében megkerülhetetlen írásnak, nagy ívű tanulmánynak is ő a szerzője.

Az 1892-ben eltűntnek nyilvánított értékes dokumentumok – kódexek, ösnyomtatványok, ritkaságok – tehát 1913-ban megkerültek. Az eljárás ma már ismeretes politikai háttérindokai mellett Csontosnak talán legjobban az emberi hozzáállások, viszonyulások miatt kellett keserű tapasztalatokat szereznie. Érdek- és percemberké haddai mellett korábbi kollégái, közeli barátai egész sorában kellett csalatkozni, régi pártfogói pedig elviekben mindvégig, a gyakorlatban viszont nem túl hatékonyan segítettek, leginkább csak bizakodását életben tartva. Ez, vagyis hite azonban sohasem ingott meg, bizakodása igazának majdani érvényülésében, s abban, hogy „*egy új aera majd igazságot szolgáltat*”, sohasem tört meg.

„Ma már tisztán látható: vétlen volt és bűnbak, korának méltatlanul félreállított jelentős személyisége. Annak ellenére, hogy az évtizedeken át, oly megkapó kitartással végzett kutatásainak eredményeit nem adta ki, ideje, hogy a könyvtártörténetben az őt megillető helyre kerüljön!” – zárta megnyitó beszédét Boka László.

A hatalmas, kéziratban maradt tudományos hagyaték gondozását és kiadását a Széchényi Könyvtár Kézirattárának munkatársai vállalták, akik Csontos kutatásainak nyomát nap mint nap érzékelik. *Földesi Ferenc*, az OSZK Kézirattárának osztályvezetője előadásában hangzott el, hogy több születő tudomány úttörője volt, ezek között feltétlenül említésre méltó a paleográfia és a kodikológia. Kódexek sorát fedezte fel, scriptorok, könyvfestők sokasága köszönhette neki új életre támadását, aprólékos kutatással töredékekből könyvtárakat rekonstruált. Amikor a *Könyvszemle* szerkesztőjeként 1885-ben összefoglalta a folyóirat első tíz esztendejének eredményeit, nem kis részben, a kéziratosság tekintetében pedig szinte kizárólag a maga eredményeit sorolhatta fel, élükön a Corvina könyvtár bibliográfiai

leírásával. Az utókor mégis hivatkozás nélkül vette át eredményeit!

Rozsondai Marianne, az MTA Könyvtára kéziratári osztályvezetője, előadásában a corvina-kötéseket ismertette, kezdve az antwerpeni kongresszuson Csontosinál elfogadott előterjesztésére listára vett corvinákkal. A Corvina könyvtár darabjai bársony-, selyem- vagy bőrkötéssel készültek. A textilkötéses kötetek közös jellemzői: aranyozott ezüst kapcsok, amelyeken holló vagy országcímer látható, és a könyv metszésén található a mű szerzője és címe. A bőrbe kötöttek elő- és hátlapján azonos, aranyozott virágmotívum található, a négy kapocs itt is megvan, és a kötetek háttábláján található a mű címe. A kötések észak-itáliai mintát követnek, mesterük Mátyás halála után röviddel távozhatott Magyarországról, ugyanis a nyomóminták többet nem bukkannak fel a térségben.

Az előadást kísérő corvina-képek élvezetét fokozta, hogy a corvina-kötések korabeli könyvkötőinek és könyvfestőinek nyomozása során sikerült egyértelműen beazonosítani az egyik Csontosinál által felfedezett középkori könyvművészt.³

Zsupán Edina, az OSZK Kézirattárának munkatársa a Vitéz-könyvtár rekonstrukciója kapcsán beszélt Csontosinál tevékenységéről. 1873-ban az OSZK tulajdonába került Losonczy Farkas Lajos hagyatéka, amelynek ismertetésére Csontosinál vállalkozott. A cikk 1876-ban megjelent a *Könyvszemlében*, ahol az egyik kódexet (*Johannes Scholasticus: Scala Paradiso*) elvitatja Mátyástól (címer helyett holló látható az oldalak díszítésében). És ebben a kódexben talál egy kolofon bejegyzést is. Az 1877-ben II. Abdul Hamid szultántól kapott kódexek között (az Egyetemi Könyvtár tulajdonába kerültek) újból feltűnik a bejegyző kéz, és a Jankovics-gyűjtemény átvizsgálásakor is megtalálják nyomát, ahol már váradi püspökként szerepel. Újabb adalékokat 1880-ban Csontosinál salzburgi kutatása hoz, ahol a *Tertullianus kódexben* újra felbukkan a bejegyzés. Így összesen 5 kódexről állíthatjuk, hogy az eredetileg Vitéz János tulajdona volt. Az eredményeket Csontosinál mellett Fraknói és Pulszky publikálta a *Könyvszemle* hasábjain.

Utolsó előadóként *Szőnyi Éva*, a Budapesti Corvinus Egyetem Történeti Kutatókönyvtár

vezetője mutatta be prezentációjában azokat a corvinákat, amelyeknek a felfedezését Csontosinál köszönhetjük. Kiemelte a két modenai corvina visszaszerzésének kalandos történetét, ami Csontosinál egyik főművének tekinthető, legnagyobb kutatási eredményeként tartotta számon ő maga is, amelyet hosszas diplomáciai levelezéssel tudott véghezvinni. A gyönyörű kódexképek fényesen illusztrálták, hogy Csontosinál nem csupán lelkes és mindeneddig talán a leghatékonyabb corvina-kutató volt, de megszállottként kereste Mátyás király és Beatrix hiteles ábrázolásait, portréit is.

Az előadások között *Sudár Annamária* előadóművész olvasott fel részleteket a korabeli sajtóból. (Az *A corvinákról és a Pulszky Ferenc igazgatói lakása a Múzeumban maga is becses múzeum* című írás a Fővárosi Lapok hasábjain jelent meg 1874-ben és 1892-ben.) A Pulszky-szalonn bemutatásához *Bárdosi Mónika*, a Központi Statisztikai Hivatal munkatársa készített a századforduló korának irodalmi, színházi és művészeti életét idéző prezentációt, amely Csajkovszkij *Vonós szerelád* című zenekari művének romantikus hangjai mellett színesítette az emlékülést.

A megemlékezés zárásaként az OSZK Manuscriptoriumában rendezett, Csontosinál életét és pályáját igen gazdagon illusztráló kamarakiállítás megnyitóján vehettünk részt, a Kézirattár munkatársai, *Weeber Tibor* és *Zsupán Edina* szakavatott vezetésével. ■

¹ Szőnyi Éva: Perújrafelvétel Csontosinál ügyében. Lektorált kézirat az OSZK Évkönyvének 1996. évi kötete számára, amely azonban abban a formában már nem jelent meg.

² Pálvölgyi Endre: A Csontosinál elleni fegyelmi vizsgálat és annak politikai háttere. In: Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei II. Bp. 1964. p. 163–192.

³ Csontosinál János: Magyarországi könyvmásolók és betűfűstők a XIV–XV. században. Bp. 1879. 36 l.